

”Der er brug for

BØRNS FRITIDSLIV ER TRUET

For godt 25 år siden fik de danske fritidshjem en søster med skolefritidsordningen, SFO, der hurtigt er blevet det mest søgte fritidstilbud for især 6–9-årige danske børn. Men manglende faglig udvikling og en samtidig stærk skoledagsorden er ved at underminere hundrede års dansk tradition for at prioritere børns fritidsliv.

Forsker Pernille Hviid opfordrer til udviklingen af en ny fritidspædagogik, som også skolen – og resten af verden – kan lære af.

Af Kim Serup Rasmussen / Arkivfoto: Flemming Krogh

Det glade budskab er, at Danmark igennem hundrede år har været rollemodel for resten af verden, når det handler om at prioritere og organisere børns fritidsliv.

"Hele tankegangen bag fritidshjem er meget overskudsagtig. En velfærdsblomst. Et avantgardeprojekt, som man ikke har set andre

skolemantra og overtager lærerens begrebsverden," siger Pernille Hviid.

SFO FØDES

Tilbage i 1919 skrev Børnesagens Tidende:

"Fritidshjemmet bør være uden for Skolens Enemærker, da det ellers vil smage for meget af Skole for børnene at komme der." I 1943 kunne man i bogen "Alt om Barnet" læse:

hjemspladser. Både far og mor var blevet udearbejdende, og man ville ikke have børn, der flakkede rundt i eftermiddagstimerne uden opsyn."

Historisk har fritidshjemmene været tænkt som et slags erstatningshjem for de mest udsatte børn med svag familiebaggrund, siger Hviid, men SFO har fra begyndelsen haft en bredere målgruppe, og i løbet af få år har skolefritidsordningerne etableret sig som det

steder i verden", siger forsker på Københavns Universitet, Pernille Hviid.

Men den dårlige nyhed er, at vi i rivende tempo er ved at sætte samme fornemme, historiske tradition over styr.

"Nedskæringer, manglende interesse fra forældrene, manglende selvtilid hos fritidspædagogerne og fraværet af et fritidspædagogisk projekt for fremtiden truer den hundrede år lange tradition for børnenes fritidshjem. I mangel af et pædagogisk projekt hopper flere fritidspædagoger med på det stærke

"Når børnene har gjort deres Forberedelser til næste Dags Skolearbejde, er det deres Fritid, de tilbringer på Fritidshjemmet, og dette skal huskes og respekteres."

Princippet om en fysisk adskillelse af skole og fritidshjem blev bevaret frem til midt i 80'erne, hvor de første skolefritidsordninger så dagens lys – forkortet SFO. Lektor Pernille Hviid fortæller:

"Oprettelsen af skolefritidsordningen blev besluttet, fordi der opstod mangel på fritids-

mest benyttede fritidstilbud for et stort flertal af 6–13-årige danske børn og især de 6–9-årige.

"Hvor fritidshjem og skole fra begyndelsen har været fysisk – og lovgivningsmæssigt adskilt – så blev SFO placeret på skolens område, hvor man så muligheden for at udnytte de tomme lokaler efter skoletid. Fra begyndelsen har der været økonomiske begrundelser og anlægsmæssige overvejelser bag udbredelsen af SFO. Fritidshjemmene har

en pædagogisk vision, hvis fritidsinstitutionerne skal have en fremtid."

Pernille Hviid, forsker, Københavns Universitet.

altid været dyrere – de lå i egne lokaler og ofte med mere spændende arealmuligheder,” forklarer forsker Pernille Hviid.

Det pædagogiske tilbud i henholdsvis SFO og fritidshjem har fra begyndelsen været meget inspireret af hinanden. Hviid understreger, at mange SFO'er rundt om i landet leverer et fritidstilbud af høj pædagogisk kvalitet, men det springende punkt er, at SFO er underlagt skolen, og det mærkes tydeligt, mener hun.

”En af styrkerne ved fritidshjemmet er, at aldersgrupperne blandes. Aldersblandingen skulle afspejle hjemmets søskendeflok, hvor de mindre børn lærer og bliver inspireret af de større. I skolen derimod har eleverne i den enkelte klasse omtrent samme alder, og i mange SFO'er ser vi, at den aldershomogenitet føres videre, så børnene i fritidsordningens forskellige grupper pludselig også har nogenlunde samme alder. Argumentet er, at det er praktisk og gør planlægningen nemmere. Flere steder har jeg sågar hørt fritidspædagogerne begynde at tale om klasser i stedet for grupper. Fritidslivet filtreres ind i skolelivet, og jeg mener ikke, at man kan betvivle, at skole og læringstankegang har sneget sig ind i danske børns fritidsliv,” siger Pernille Hviid.

KRAV OM ”SAMMENHÆNG”

Selv om SFO fra begyndelsen har lænet sig op ad fritidshjemmets pædagogiske tilbud, så er skolefritidsordningens indhold ikke blevet udviklet i takt med den eksplosive søgning. I loven er det stadig meget løseligt formu-

ret, hvad skolefritidsordningen egentlig skal tilbyde, og hvordan den pædagogisk skal bemandes. Lektor Pernille Hviid siger:

”SFO'erne har til en vis grad sig selv at bebrejde. I deres iver efter at please skolerne har de forsømt at udvikle det pædagogiske indhold. Igennem årene har der været en alt for ringe dialog med forældrene omkring deres ønsker til børnenes fritidsliv. Familierne er desuden pressede på tid og skal prioritere. De deltager i arrangementer i vuggestuer og børnehaver, og de kommer, når skolen kalder – men der er en tendens til, at arrangementer i fritidshjem og SFO bliver valgt fra. Fagligt har SFO og fritidspædagogikken i det hele taget et svagt udgangspunkt og ringe modstandskraft i forhold til den stærke skoledagsorden.”

Fra blandt andet politisk side er der et stærkt ønske om et tættere samarbejde mellem lærere og pædagoger, hvilket Pernille Hviid i princippet støtter. Men det kan godt gøre forskeren nervøs på børnenes vegne, at et af argumenterne er, at samarbejdet skal skabe mere 'sammenhæng' i børnenes hverdag.

”Sammenhæng kan betyde to ting: Enten ensartethed, det vil sige, at vi gør det samme og har samme mål – eller enighed om at skabe tilbud, der hylder variation og børnelivets kompleksitet. Jeg kan godt frygte, at ensartetheden sejrer,” siger lektor i psykologi, Pernille Hviid.

”Selvfølgelig kan børn og unge komme i klemme, hvis de voksne i henholdsvis 0–6-årsinstitutioner, fritidsinstitutioner og skoler

værdimæssigt stritter i alle retninger, men samtidig skal livet rumme mere end arbejdsliv og læring.”

Pernille Hviid henviser til moderne børneforskning, der viser, at børn er gode til at navigere i det senmoderne samfunds mange forskellige virkelighedsskift og godt kan håndtere, at reglerne er forskellige i forskellige rum.

”Der er et stærkt fokus på skolen, på læring og boglige kompetencer. Mantraet i samfundsdebatten er blevet: Kan vi følge med i den globale konkurrence på viden? Og hos forældrene hedder det: Er vores barn dygtigt nok? I det kapløb kommer fritiden nemt i undervisningens tjeneste. Hvis man i stedet værner om fritidslivet og giver det ressourcer og opmærksomhed kan man få udviklet en fritidspædagogisk praksis, der udover at styrke børns fritidsliv også kan være til hjælp for skolelivet.”

HVORDAN GRUPPER VIRKER

Forskeren opfordrer til, at en ny fritidspædagogik sætter gruppen i centrum, men ikke på den ensrettende '70'eragtige måde'.

”Der tales meget om stigende individualisering, større fokus på det enkelte barn, og forældre i dag er meget optaget af deres egne børn. Men man har aldrig nogensinde hørt børn selv sige, at de vil være i centrum. Børn vil først og fremmest være med. Børn lærer og udvikles af hinanden. I stedet for at overtage læringsmodellen fra skoleklasserne med én erfaren lærer, der véd, og 28 novicer, der ikke véd, skal fritidspædagogikken hellere tage ved lære af for eksempel mesterlæretraditionen. Godt nok er der én mester, men der er også mange lærlinge i forskellige faser af deres uddannelse, som kan lære af hinanden. Det er et langt bedre forbillede for den fritidspædagogiske hverdag og praksis,” siger forskeren.

”OECD betoner vigtigheden af læring, men understreger også, at det i fremtidens globaliserede, etnisk og kulturelt blandede verden bliver vigtigt at kunne fungere i forskel-

”Fritidspædagogikken mangler dialogpartnere og faglige udfordringer. I flere år har vi set en udvandring af pædagoger fra fritidsområdet, fordi der hverken har været faglig udvikling, ressourcer og interesse...”

Pernille Hviid, forsker, Københavns Universitet.

lige grupper. Forskning i og udvikling af det gode gruppeliv kunne blive et dansk bidrag til et nutidigt globalt projekt." Ifølge Pernille Hviid er det helt nødvendigt med et nyt pædagogisk projekt.

"Jeg ser ikke positivt på fremtiden for en række velfærdstilbud, heriblandt børns fritidsinstitutioner. Når pladsprisen bliver dyrere og dyrere og det pædagogiske indhold tyndere og tyndere, så flygter familierne og vælger spejder, dans eller ridning i stedet. Sagt lidt provokerende er det nærmest også at foretrække, når fritidsinstitutionen er blevet så kraftig udhulet," siger Pernille Hviid.

"Fritidspædagogikken har muligheder, men når pædagogerne ikke oplever positiv interesse for deres område, så er det svært at være offensiv og tænke nyt. Fritidspædagogikken mangler dialogpartnere og faglige udfordringer. I flere år har vi set en udvandring af pædagoger fra fritidsområdet, fordi der hverken har været faglig udvikling, ressourcer og interesse, og blandt de fritidspædagoger, der er blevet tilbage, er flere begyndt at orientere sig i retning af skolen og er blevet nærmest medlæreragtige, fordi så er man da noget," fortsætter hun.

"Især i storbyerne oplever jeg, at debatten, ikke mindst anført af de faglige organisationer, bliver meget defensiv. Det bliver udelukkende en snak om ressourcer og nedskæringer, men man kan ikke alene klamre sig til den dagsorden. Der er brug for en pædagogisk vision, hvis fritidsinstitutionerne skal have en fremtid."

SKOLEFRITIDSORDNING – SFO

De første skolefritidsordninger blev oprettet for godt 25 år siden, fordi der var stor mangel på pladser i de eksisterende fritidshjem. SFO skal ligesom fritidshjem være et hjemligt sted med fokus på afslapning, hygge, lektielæsning, sport og leg. Oprindeligt havde SFO et socialpædagogisk udgangspunkt med fokus på de udsatte børn, men i dag går langt de fleste børn mellem 6 og 13 år i SFO – især de 6–9-årige. Stigningen har været eksplosiv. I 1985 var cirka 1200 børn tilmeldt en SFO. I 1994 var tallet vokset til næsten 90.000 børn, og i 2003 var det tal fordoblet til mere end 185.000 børn. I takt med den stigning er der blevet færre og færre fritidshjem.

SFO er fysisk placeret på skolen og underlagt lov om folkeskolen. SFO har sin egen leder, men skolelederen har det overordnede pædagogiske og administrative ansvar, mens skolebestyrelsen fastlægger de pædagogiske principper. Den enkelte kommune fastsætter selv prisen for en plads i SFO. Lovgivningen er også løst formuleret, når det gælder indhold og antallet af pædagogiske medarbejdere og der er ikke noget loft for, hvor mange børn der kan være i den enkelte SFO. De senere år har der været et stigende krav om samarbejde mellem skole og dag- og fritidsinstitutioner. Samtidig har der fra faglige kredse lydt kritik og advarende røster om faren ved for megen skemalægning og "skolificering" af børns fritid.

PERNILLE HVIID

Oprindeligt uddannet pædagog og siden cand. psyk. og ph.d. fra Københavns Universitet,

hvor hun i dag er ansat som lektor. Hviid har i en årrække forsket i børns udvikling, og hvordan institutionelle strukturer som familier, skoler og SFO sætter rammerne for den udvikling. Pernille Hviid er netop ved at lægge sidste hånd på en antologi med bidrag fra forskellige eksperter om fritidspædagogik. Hun står i forvejen bag en lang række artikler og udgivelser og har i flere år været medlem af Børnerådet.

